

UDK: 792 (091)

Sarvinov Omonova,
Qarshi davlat universiteti dotsenti, PhD
E-mail:omonovasarvinov598@gmail.com

QarsMI dotsenti, PhD A.Eralov taqrizi asosida

SOVET DAVRIDA YOSHLAR O'RTASIDA SPORT SPARTAKIADALARNI UYUSHTIRILISHI

Аннотация

Ushbu maqolada sovet davrida yoshlar o'rtasida sport spartakiadalarni uyushtirilishi haqida so'z boradi. Muallif ilmiy ma'lumotlarga tayanib, mavjud adabiyotlar asosida sovet davrida yoshlar o'rtasida sport spartakiadalarni uyushtirilishi bo'yicha o'ziga xos jihatlarini o'rgangan va tahlil qilgan.

Kalit so'zlar: Sovet davri, yoshlar, sport, spartakiada.

ОРГАНИЗАЦИЯ СПОРТИВНЫХ ЗАНЯТИЙ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ В СОВЕТСКИЙ ПЕРИОД

Аннотация

В данной статье говорится об организации спортивных спартакиад среди молодежи в советское время. Автор, опираясь на научные данные, на основе доступной литературы изучил и проанализировал особенности организации спортивных спартакиад среди молодежи в советское время.

Ключевые слова: советская эпоха, молодежь, спорт, Спартакиада.

ORGANIZATION OF SPORTS PARTICIPATIONS AMONG YOUTH DURING THE SOVIET PERIOD

Annotation

This article talks about the organization of sports spartakiades among young people during the Soviet era. The author, relying on scientific data, studied and analyzed the specific aspects of the organization of sports spartakiades among young people in the Soviet era on the basis of available literature.

Key words: Soviet era, youth, sport, Spartakiad.

Kirish. Ikkinchi jahon urushidan keyingi yillarda O'zbekistonda ommaviy sport ishlarining yangi shakllari qo'llanila boshlandi. Masalan, maktab spartakiadalari va birinchiliklarini shahar, tuman, viloyat bosqichlarida ham o'tkazish keng tus oldi. VKP (b) Markaziy Qo'mitasi 1948 yil 27 dekabrda o'quvchi yoshlar o'rtasida jismoniy tarbiya ishlarni yaxshilash to'g'risida qaror qabul qildi. Mazkur qaror o'quvchi yoshlar o'rtasida sportni ommaviylashtirish, ularni sport to'garaklariga keng miqyosda jalb qilishni nazarda tutar edi.

1950 yilning dekabrda SSSR Ministrlar Soveti qishloq joylarda jismoniy madaniyatning ommaviy rivojlanishiga erishish va qishloq sportchilarining mahoratini oshirish maqsadida O'zbekiston SSRda «Paxtakor» ko'ngilli sport jamiyatini tuzish haqida qaror qabul qildi[1].

1951 yilda Qashqadaryo oblastida «Paxtakor» ko'ngilli sport jamiyati faoliyati yo'lga qo'yildi. Ushbu sport jamiyati qisqa vaqt ichida 279 ta kolxozda fizkultura jamoasi tuzilib, ularga 18.588 nafar kishi a'zo bo'lib kirdi. Shu jumladan, 4.800 nafar kishi komsomol a'zosi va 4.100 nafar kishi xotinqizlardir. Kolxozlarda fizkultura jamoalarini tuzishda Qarshi va Shahrisabz rayon tashkilotlari jamoalari yaxshi natijalarni qo'lga kiritdilar. Bu rayonlarda 4 ming nafardan ortiq kolxozchi «Paxtakor» ko'ngilli sport jamiyatiga a'zo bo'lib kirdi. Birgina Qarshi rayonida 5 kun ichida 25 ta kolxozda fizkultura jamoasi tuzilib, ularga 1,824 nafar kishi a'zo sifatida qabul etildi. Ammo Qarshi, Kason, Qamashi, Dehqonobod va boshqa bir qator rayonlardagi tashkilot komitetlari qoniqarsiz ishladi. Qarshi rayon tashkilot komiteti o'zining faoliyati davomida

biror marta ham majlis o'tkazmadi, ishni qoniqarsiz uyushtirdi. Shuning oqibatida bu yerda bor-yo'g'i 1.000 nafarga yetar-yetmas kolxozchi, «Paxtakor» ko'ngilli sport jamiyati a'ziligiga qabul qilingan[2].

Adabiyotlar tahlili. 1951 yil aprel oyida Qarshi va Shahrisabz shaharlaridagi o'quv yurtlari fizkultura jamoalari o'rtasida yengil atletika va otish bo'yicha mayoldi musobaqalari bo'lib o'tdi. 100 va 1.000 metrga yugurish, balandlikka sakrash bo'yicha Shahrisabz shahridagi A.S.Pushkin nomidagi o'rta maktab fizkulturachilari birinchi o'rinni egalladi. Otish bo'yicha birinchilikni Qarshi shahridagi Molotov nomli o'rta maktab komandasi oldi. Qizlar o'rtasida o'rgan musobaqalarda Qarshi shahridagi Molotov nomidagi o'rta maktab 100 metrga yugurish bo'yicha, I.V.Stalin nomidagi o'rta maktab 500 metrga yugurish bo'yicha va pedagogika bilim yurti balandlikka sakrash bo'yicha birinchi o'ringa sazovor bo'ldi[3].

1950 yilning avgust oyida bo'lib o'tadigan VI O'zbekiston spartakiadasi oldidan o'tkazilgan musobaqalarda 150 mingdan ortiq sportchi qatnashishdi. Birgina Xorazm oblast, Qo'shko'pir rayonida o'tkazilgan ommaviy musobaqalarda 31 quyi jamoa, shu jumladan 28 kolxoz fizkultura jamoasi ishtirok etdi. Ko'pgina rayon va oblast fizkultura jamoalari spartakiadada yaxshi natijalarga erishdi.

Xorazm oblast, Hazorasp rayon fizkulturachilarining spartakiadasida Yangibozor qishloq sovetidagi Stalin nomli kolxoz sportchilari birinchilikni oldilar. Respublika spartakiadasiga tayyorgarlik boshlangandan buyon kolxozlarda, sanoat korxonalarini va muassasalarda yuzlarcha

fizkultura jamoalari tuzildi. Birgina Andijon oblastida 125 ta kuyi fizkultura jamoai tuzildi. Bulardan 57 tasi kolxozlarda tashkil etildi. 2000 nafar sportchi birinchi darajali GTO znachogiga norma topshirdi[4].

1950 yilning avgust oyida Toshkent shahrining barcha sport bazalarida va madaniyat istirohat bog'larida respublika VI spartakiadasi qatnashchilarining musobaqalari bo'lib o'tdi. «Spartak» stadionida yengil atletika musobaqalari o'tkazildi. Ushbu musobaqalarda SSSR sport masteri Farida Hasanova 800 metrga yugurishda birinchi o'rinni egalladi. Farida Hasanova yengil atletika bo'yicha birinchi sportlaridan hisoblanadi. 30-40-yillarda u o'rta masofaga yugurishda respublikada eng kuchli bo'lgan va u sportchilar orasida birinchilardan bo'lib Qizil Bayroq ordeni bilan taqdirlangan edi.

Shuningdek, spartakiada doirasida Markaziy ofitserlar uyida shaxmatchi qizlar musobaqasi bo'lib o'tdi. Ushbu birinchi o'rinni 10 ta ochkodan 9 tasini egallagan Silvestr sazovor bo'ldi. Unga poytaxt shaxmat chempioni unvoni berildi. Ikkinchi o'rinni ilgari O'zbekiston chempioni unvonini olgan Baklinova egallab, u Silvestrdan yarim ochko kam to'plagandi[5].

Ushbu musobaqada ishtirok etgan samarqandlik S.Fayrushina chalqancha suzishda, 200 metrga suzishda farg'onalik Ivanova g'olib chiqdi. Ivanova bu masofani 3 minut 48.8 sekundda bosib o'tdi. Yugurish sport musobaqalarida xorazmlik kolxozchi qiz R.Shamaxayeva 400 metrga 1 minut 11.8 sekundda yetib kelib birinchi o'rinni egalladi. Balandlikka sakrash bo'yicha toshkentlik A.Ritikova g'olib chiqqan bo'lsa, ikkinchi o'rinni farg'onalik K.Linina egalladi[6].

Tadqiqot metodologiyasi. 1955 yil poytaxtdagi Maksim Gorkiy nomidagi madaniyat va istirohat parkining shaxmat-shashka bazasi 15 kun davomida yoshlar bilan ayniqsa gavjum bo'lib turdi. Bu yerda o'quvchi bolalar va qizlarning respublika birinchiligi uchun shaxmat va shashka musobaqasi bo'ldi. Musobaqada Toshkent shahri va oblasti, Samarqand, Farg'ona, Andijon, Buxoro hamda boshqa oblastlarning eng kuchli shaxmat va shashkachilaridan 48 nafar yigit va qiz qatnashishdi. Shaxmatchi qizlar o'rtasida Tohira Sobirova g'olib chiqib u, 15 imkoniyatdan 13,5 yutuqqa ega bo'ldi[7].

1956 yilning may oyida Toshkentdagi barcha sport bazalarida turli sport musobaqalari bo'lib o'tdi. «Dinamo» stadionida oliy o'quv yurtlarining sportchilarni shaxsiy va komanda birinchiligi uchun yengil atletika bo'yicha musobaqa o'tkazildi. Katta maydonda erkak va xotin-qiz hamda yoshlar basketbolchi komandalarning uchrashuvlari bo'ldi. Markaziy ofitserlar uyining erkaklar komandasi 21:19 hisobi bilan «Lokomotiv» komandasini dog'da qoldirdi. Xotin-qizlar komandalari o'rtasidagi o'yin qizg'in davom etdi. Dinamochilar 24:22 hisobi bilan «Burevestnik» komandasi ustidan g'alaba qozondi[8].

1955 yil mart oyida Toshkentda O'zbekiston sport jamiyatlarining spartakiadasi dasturidagi badiiy gimnastika bo'yicha musobaqa bo'lib o'tdi. Unda «Iskra», «Dinamo», «Nauka» jamiyatlaridan 20 nafarga yaqin sportchi qatnashdi. Ikki kunlik musobaqa yakunida birinchi razryad bo'yicha S. Izutskiver, ikkinchi razryad bo'yicha M. Ryabina («Iskra»), uchinchi razryad buyicha R. Djankayeva va L. Borovikova («Dinamo») eng yaxshi natijaga erishdilar. Komanda hisobida birinchi o'rinni «Iskra», ikkinchi o'rinni «Dinamo» komandalari oldi. Musobaqa goliblariga O'zbekiston SSR Ministrlar Soveti huzuridagi Fizkultura va sport komitetining diplomlari va qimmatbaho sovg'alari topshirildi[9].

1955 yil mart oyida Toshkentda xotin-qiz shaxmatchilarning respublika musobakasi 20 kun davom etib,

unda respublikaning xotin-qiz shaxmatchilaridan 14 nafar kishi qatnashdi, xizmat ko'rsatgan sport masteri L. Rudenko (Leningrad) tanlovdan tashqari ishtirok etdi. Musobaqa yakunida L. Rudenko eng yaxshi natijaga erishdi. U, 15 imkoniyatdan 13 ochkoga ega bo'ldi. Respublikaning o'tgan yilgi chempioni L. Pronina L.Rudenkodan faqat yarim ochko kam olib, chempionlik unvonini bu yil ham saqlab qoldi. L. Kozlovich 12 ochko, Dmitruk va K. Silvestr 11 ochkodan yutdi[10].

1956 yil iyun oyining boshlarida Toshkent shahar IX spartakiadasi bo'lib o'tdi. 400 metrga yugurish xotin-qizlar orasida 59,0 sekund natija bilan F. Hasanova marraga birinchi bo'lib keldi. Diska uloqtirish bo'yicha R. Fotyanova (Kuybishev rayoni) 33 metr 94 santimetr natija bilan shahar bo'yicha yangi rekord qo'ydi. Xotin-qizlardan V. Ballod (Markaziy rayon) 1 metr 55 santimetr balandlikka sakradi va birinchi razryad talabini bajardi. 800 metr masofaga yugurishda xotin-qizlar komandasidan F.Hasanova va F.Kamolovalar o'rtasida kuchli sport kurashi bo'ldi. Musobaqa oxirida 2 minut 17,3 sekund natija bilan F.Hasanova yutib chiqdi[11].

Tahlil va natijalar. 1956 yil 10 iyunda Toshkent shahrida O'zbekiston IX spartakiadasi ochildi. Spartakiadaga respublikamizning barcha oblast, shahar va rayonlarida bo'lib o'tgan musobaqa g'oliblaridan 1700 nafarga yaqin sportchi qatnashdi. Ular orasida ishchi va kolxozchi, askar va san'atkorlarni, talaba va o'quvchi komsomol-yoshlarni ham uchratish mumkin. O'zbekiston IX spartakiadasida sportning 13 turi bo'yicha musobaqalar bo'ldi. Shu sababli fizkultura tashkilotlari va sport jamiyatlarida sportning voleybol, basketbol, shtanga, kurash, qilichbozlik, suzish va yugurish kabi turlari bo'yicha qizg'in tayyorgarliklar bo'lib o'tdi. O'tgan musobaqalarning yaxshi natijalari spartakiadaning muvaffaqiyat bilan yakunlanishidan dalolat beradi. Sport gimnastikasida birinchilikni egallash uchun 100 nafarga yaqin sportchi musobaqalashdi. Ulardan 25 nafarga yaqin fizkulturchi sport masteri dasturidagi musobaqalarga ishtirok etdi. Bundan tashqari S. Chukseyeva, R. Bolshakova, K. Sorvin, S. Tumanova kabi master va talantli yoshlar spartakiada dasturi bo'yicha bellashishdi. Spartakiada kunlari Toshkentdagi park va stadionlar, voleybol, basketbol maydonlari, suv havzalari sport bayrami tusini oldi[12].

O'zbekiston IX spartakiadasida yengil atletika markaziy o'rin tutadi. Erkaklar yengil atlyotikaning 23 ta turi va xotin-qizlar 13 ta turi bo'yicha qizg'in kurashdi. Bu musobaqalar «Spartak» stadionida 10 iyundan 15 iyungacha har kuni ertalab soat 9 dan kech soat 18 gacha davom etdi. «Dinamo» stadionida gimnastika va basketbol musobaqalari bo'ldi. Ikki basketbol maydonchasida birinchilik uchun 11 ta erkaklar va 11 ta xotin-qizlar komandalari kurashdi.

O'zbekiston IX spartakiadasi oldidan 5412 ta fizkultura jamoalari ishtirokida 188 ta shahar va rayonda hamda 10 ta oblastda spartakiada musobaqalari bo'lib o'tdi. Bu musobaqalarda 500 ming nafar yigit va qiz qatnashishdi. Mazkur spartakiadaga tayyorgarlik davrida yangidan 100 ta fizkultura jamoalari tashkil etildi. Fizkulturchilarning soni esa 40 ming kishiga kupaydi. O'zbekiston sportchilaridan 11 nafar sportchi sport masteri talabini bajardi, 105 nafar kishi birinchi, 780 nafar kishi ikkinchi va 3839 nafar kishi uchunchi razryadli bo'ldi. Qashqadaryo oblast spartakiadasiga 400 nafar fizkulturchi qatnashdi.

Respublikaning oblast, shahar va rayonlarida o'tkazilgan spartakiada vaktida respublika bo'yicha 9 ta rekord va oblastlar bo'yicha 96 ta rekord yangilandi. O'zbekiston IX spartakiadasi finalida 9 ta oblastdan, Qoraqalpog'iston ASSRdan va Toshkent shahridan 1700 nafar sportchi va 360

nafar sudya katnashadi. 1954 yilda bo'lgan O'zbekiston VIII spartakiadasiga 1515 nafar sportchi katnashgan edi. O'shanda birinchi o'rinni Toshkent shahri, ikkinchi o'rinni Farg'ona oblasti, uchinchi o'rinni Samarqand oblasti jamoalari olgan edi[13].

Xulosalar. 1959 yil iyun oyida O'zbekiston XI spartakiadasi bo'lib o'tdi etdi. 2500 nafardan ortiq kishi sportning 21 ta turi bo'yicha respublika chempioni degan faxrli

nomni olish uchun, Moskvaga SSSR xalqlari spartakiadasiga borish uchun O'zbekiston terma komandasi tarkibiga kirish huquqi uchun kurashishdi. Dasturning hamma turlari bo'yicha chempionlar belgilandi. 800 metr masofani 2 minut 16,7 sekundda yugurib o'tgan F. Hasanova g'oliblikni qo'lga kiritdi. Shuningdek, spartakiadaning yugurish musobaqasida T. Bondarenko, L. Xalerina va Parpiyevalar yaxshi natijalarga erishgan[14].

ADABIYOTLAR

1. O'zbekistonda jismoniy madaniyat va sport tarixi. B.67.
2. Qashqadaryo haqiqati, 1951 yil 4 aprel.
3. Qashqadaryo haqiqati, 1951 yil 29 aprel.
4. Qizil O'zbekiston, 1950 yil 27 iyul.
5. Qizil O'zbekiston, 1950 yil 10 avgust.
6. Qizil O'zbekiston, 1950 yil 9 avgust.
7. Yosh shaxmatchi va shashkachilarning respublika musobaqasi tugadi // O'qituvchilar gazetasi, 1955 yil 15 iyul.
8. Qizil O'zbekiston, 1956 yil 20 may.
9. Qizil O'zbekiston, 1955 yil 24 mart.
10. Qizil O'zbekiston, 1955 yil 24 mart.
11. Qizil O'zbekiston, 1956 yil 7 iyul.
12. Qizil O'zbekiston, 1956 yil 10 iyul.
13. Qizil O'zbekiston, 1956 yil 10 iyul.
14. Qizil O'zbekiston, 1959 yil 19 iyun.
15. E.Y.Alimovna, E.A.Jomurodovich. Difficult aspects of tourism development in Uzbekistan. / Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. ISSN (E): 2751-1731, Volume 02, May, 2022. ISSN (E): 2751-1731